

Kulturhistoriske registreringar

Risøy hyttefelt gnr. 81 bnr. 49 mfl.
Lindås kommune

RAPPORT 16 2017

HORDALAND
FYLKESKOMMUNE

16
2017

Forord

Etter omorganiseringa av kulturminnevernet i 1990 vart ansvaret for automatisk freda kulturminne i plansaker overført til fylkeskommunane. I Hordaland fylkeskommune er det Fylkeskonservatoren ved Kultur- og idrettsavdelinga som utfører det kulturminnefaglege arbeidet. Planområda vert sjekka ut i høve til arkivopplysningar om kjente automatisk freda kulturminne. Det vert og gjort ei kulturminnefagleg vurdering om det må gjerast arkeologiske registreringar i felt.

Den arkeologiske registreringa i felt har som mål å finne ut om eit planlagd tiltak vil komma i konflikt med automatisk freda kulturminne (eldre enn 1537). I den grad tiltaket vil verka inn på nyare tids kulturminne vil desse bli kort omtalte.

Denne rapporten er utarbeidd på bakgrunn av arkeologisk registrering i felt. Rapporten gjev opplysningar om arbeidsomfang, utstrekning og karakter av registrerte kulturminne, og om framlagde planar er i konflikt med kulturminne.

Innhald

1. Samandrag.....	4
2. Bakgrunn.....	4
3. Kulturminne og kulturmiljø – nokre sentrale omgrep	4
4. Metode	6
6. Tidligare kjende kulturminne i område.....	8
7. Undersøkinga	9
8. Konklusjon.....	11

Figurliste

Figur 1: Oversyn over dei arkeologiske periodane.	5
Figur 2: Strandforskyvingskurve for Lindås tettstad, Lindås kommune (etter Lohne 2006).	6
Figur 3: Oversynskart med planområdet innanfor rød sirkel.....	7
Figur 4: Oversynskart over planområdet.	7
Figur 5: Kart over planområdet.....	8
Figur 6: Kart over eit lausfunn i planområdet (etter Askeladden.ra.no).....	8
Figur 7: Oversynsbilete over planområdet i NV.....	9
Figur 8: Oversynsbilete over planområdet i NV.....	9
Figur 9: Oversynsbilete over planområdet i N.....	9
Figur 10: Oversynsbilete over planområdet i N.....	9
Figur 11: Kart over prøvestikk i nordlege del av planområdet.....	10
Figur 12: Kart over prøvestikk i sørlege del av planområdet.	10

Vedlegg

For feltfoto viser ein til HFK sitt fotoarkiv «Fotostation».

1. Samandrag

I samband med reguleringsplan for Risøy hyttefelt, gnr.81, bnr. 49 mfl. i Lindås kommune, har Fylkeskonservatoren ved Hordaland fylkeskommune gjennomført ei arkeologisk registrering med siktemål å kartleggje eventuell konflikt med automatisk freda kulturminne i planområdet.

Registreringa vart utført i perioden 28. og 29. juni av Robert Stormark, Lars Røgenes og Ailén Moltu Frækhaug. Rapport er skriven av Ailén Moltu Frækhaug.

Det vart grave 29 prøvestikk på fleire flater innanfor planområde på ca. 10-15 m.o.h., alle prøvestikka var funntomme. Det vart ikkje gjort funn av automatisk freda kulturminne under registreringa.

2. Bakgrunn

Bakgrunn for undersøkinga er reguleringsplan for Risøy hyttefelt i Lindås kommune. Det var frå før ikkje kjend automatisk freda kulturminne i planområdet, men på bakgrunn av topografiske forholda og tidlegare funn gjort i det aktuelle området, vart planområdet vurdert til å ha potensial for nye funn frå steinalder. Hordaland fylkeskommune varsla difor arkeologisk registrering i brev datert 27.04.2017. Saksnummer i saka er 2016/4597.

3. Kulturminne og kulturmiljø – nokre sentrale omgrep

Kulturminne er konkrete spor etter menneskes liv og virke. Dei omfattar òg stader det er knytt historiske hendingar, tru eller tradisjonar til, jf. Kulturminneloven § 2, 1. ledd. Kulturminne kan til dømes vere hus, gravhaugar, tufter, båtar og vegar. Desse kan vere frå tidlegare tider eller frå vår eiga tid.

Med *kulturmiljø* er meint eit område der kulturminne er ein del av ein større heilskap eller samanheng. Kulturmiljø kan til dømes vere ein bydel, eit gardstun med landskapet ikring, eit fiskevær eller eit industriområde med fabrikkar og bustader, jf. Kulturminneloven § 2, 2. ledd.

Eit stort tal med verdifulle kulturminne er freda. Gjennom Kulturminneloven er kulturminne frå oldtid og mellomalder (inntil år 1537), ståande bygningar eldre enn 1650 og samiske kulturminne eldre enn 100 år automatisk freda. Lova inneheld òg eigne lovføresegner om vern

av skipsfunn. Kulturminneloven § 4 inneheld ei liste av ulike typar kulturminne som er automatisk freda. I kulturminneforvaltninga vert det også ofte skilt mellom automatisk freda kulturminne, også kalla fornminne og nyare tids kulturminne.

Arkeologiske periodar		Ukalibrert BP	Kalibrert BC/AD
Eldre steinalder	Tidlegmesolitikum (TM)	10 020 – 9000 BP	9500 – 8000 BC
	Mellommolitikum (MM)	8900 – 7690 BP	8000 – 6500 BC
	Seinmesolitikum (SM)	7690 – 5230 BP	6500 – 4000 BC
Yngre steinalder	Tidligneolitikum (TN)	5230 – 4700 BP	4000 – 3300 BC
	Mellomneolitikum, periode A (MNA)	4700 – 4100 BP	3300 – 2600 BC
	Mellomneolitikum, periode B (MNB)	4100 – 3800 BP	2600 – 2300 BC
	Seinneolitikum (SN)	3800 – 3500 BP	2300 – 1800 BC
Bronsealder	Eldre bronsealder (EBA)	3500 – 2900 BP	1800 – 1200 BC
	Yngre bronsealder (YBA)	2900 – 2440 BP	1200 – 500 BC
Eldre jernalder	Førromersk jernalder	2440 – 2010 BP	500 – 0 BC
	Romertid	2010 – 1680 BP	0 – 400 AD
	Folkevandringstid	1680 – 1500 BP	400 – 570 AD
Yngre jernalder	Merovingartid	1500 – 1210 BP	570 – 780 AD
	Vikingtid	1210 – 1000 BP	780 – 1030 AD
Mellomalder	Tidlig mellomalder		1030 – 1150 AD
	Høgmellomalder		1150 – 1350 AD
	Seinmellomalder		1350 – 1537 AD

Figur 1: Oversyn over dei arkeologiske periodane.

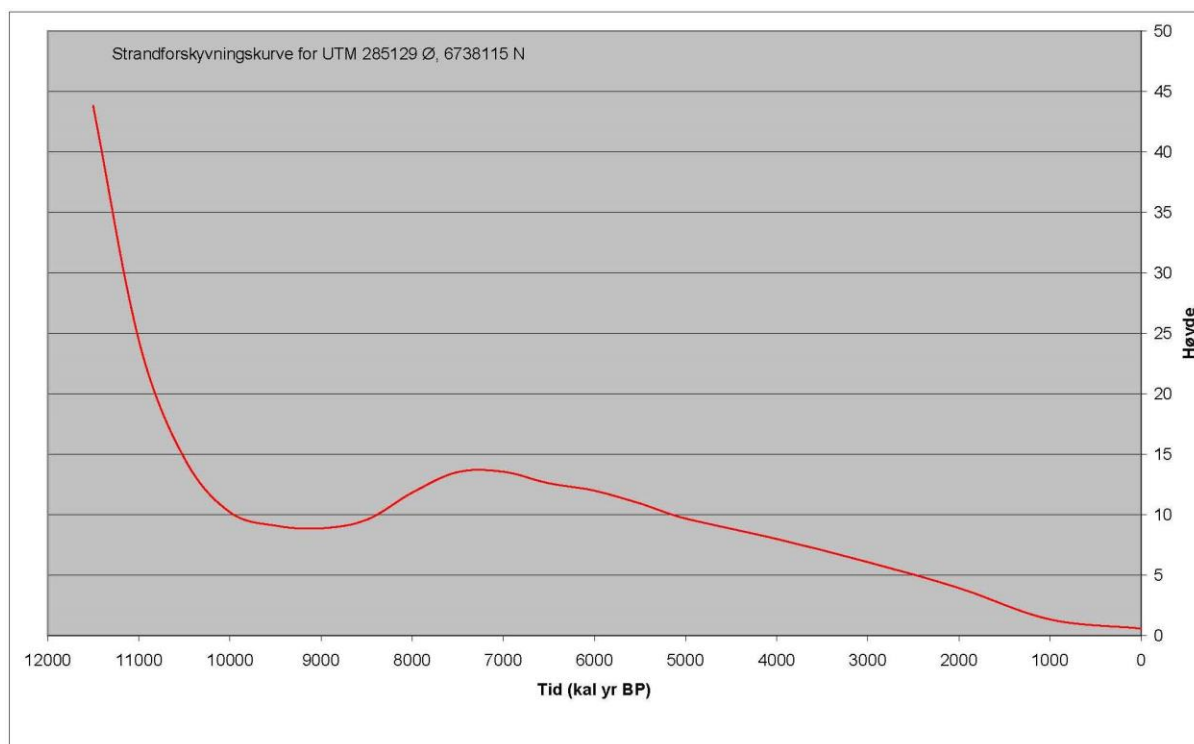
Dei aller fleste av dei automatisk freda kulturminna er enno ikkje registrert. Det er ulike årsaker til dette. Mest vanleg er at dei ligg under dagens markoverflate, og ikkje er synlege. Det kan og skuldast at ein aldri har leita etter kulturminne i desse områda, eller at kulturminna er så overgrodd at dei ikkje lenger er synlege. Så lenge kartfesting og registrering av automatisk freda kulturminne aldri vil bli fullstendig, er ein i offentleg forvaltning og arealplanlegging avhengig av den informasjonen og dei data kulturminnevernet får fram gjennom registreringsarbeidet. Ved planlegging av offentlege og større private tiltak pliktar den ansvarlege å undersøke om tiltaket vil virke inn på automatisk freda kulturminne, jf. Kulturminneloven § 9.

Kulturminne frå nyare tid (yngre enn 1537) har meir eller mindre stor verneverdi, men er med unntak av ståande bygningar eldre enn 1650 i utgangspunktet ikkje automatisk freda. Dei kan verte freda etter § 15 i Kulturminneloven eller verte regulerte til vern med heimel i Plan- og bygningsloven. I Sefrak-registeret er kulturminne frå før 1900 (hovudsakleg ståande bygningar) registrert. I nokre områder er òg kulturminne frå etter 1900 Sefrak-registrert.

4. Metode

Sidan førhistoriske spor etter menneske ofte ikkje er synlege på markoverflata, vil registreringsmetode vanlegvis innebere graving manuelt med spade, prøvestikking, eller ved hjelp av gravemaskin, maskinell flateavdekking. I område kor ein reknar med funn av synlege kulturminne vert det søkt i overflata. Ofte vert fleire metodar nytta på ei og same registrering. Kva metode som er vald er avhengig av topografi, høgd over havet og kva type kulturminne ein reknar med å kunne påvise.

Prøvestikking er den mest nytta metoden for å påvise kulturminne frå steinbrukande tid, men kan også nyttast til å påvise yngre kulturminne. Ved bruk av denne metoden sonderar ein fyrst med eit jordborr etter lausmassar. Ved påvising av lausmassar grev ein så prøvestikk med spade. Prøvestikka er om lag 40 x 40 cm, mens djupna varierar med grunnforhold. Den oppgravne massen under torva vert vassålda i såld med 4 millimeter maskevidde. Slik vil funn av reiskap og avslag etter reiskapsproduksjon i flint, kvarts, rhyolitt og andre råstoff vere lett å finne. Med bakgrunn i vurderingar basert på topografi, strandlinekurver og bruk av sonderbor, vert eigna område for stikking vald ut. Ved overflateregistrering vert området som skal undersøkast synfare systematisk med tanke på synlege kulturminne. Synlege kulturminne kan vere gravminne, hustuffer, helleristningar, bergmalingar, steingjerder, geilar, jakt- og fangstanlegg, kolgroper, vegar og vegfar, hellerar, runesteinar, jernvinne, steinbrot, bygdeborgar.

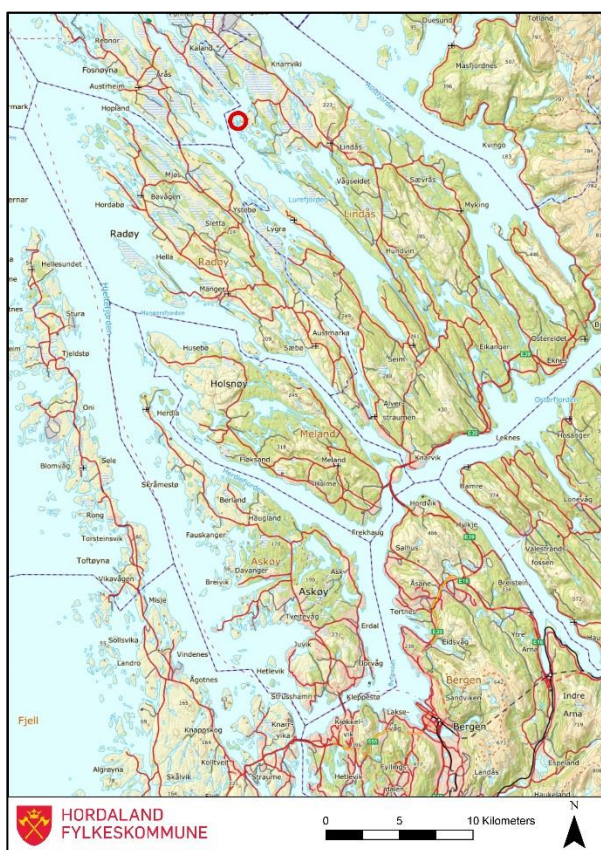

Figur 2: Strandforskyvingskurve for Lindås tettstad, Lindås kommune (etter Lohne 2006).

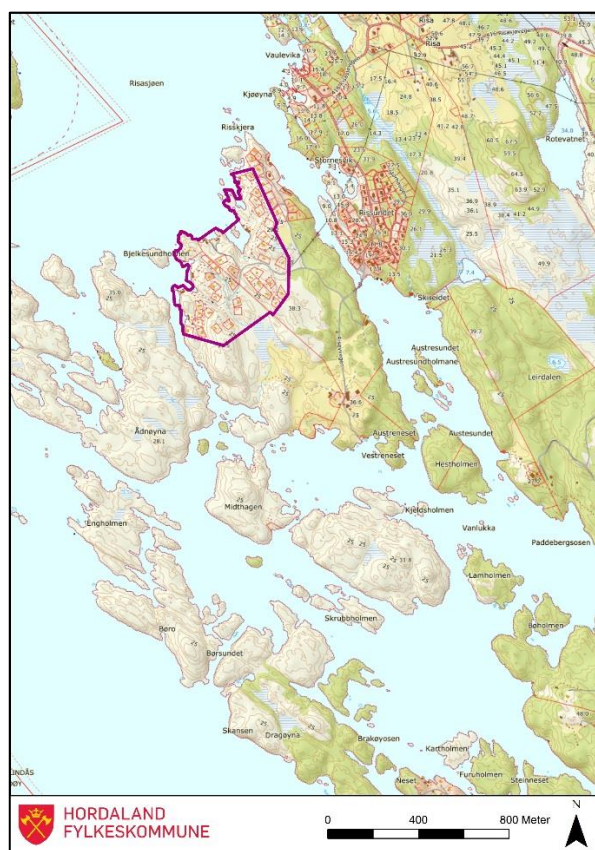
Landskapet har endra seg mykje sidan førhistorisk tid; enten ved at tidlegare tidars busetjingsområde har gått ut av bruk og grodd att, ved moderne påverking eller ved landheving. Det er utarbeidd kurver over eldre strandlinjer for Hordaland (Lohne 2006; sjå også Rommundset 2005 og Vasskog 2006). Dette kan vere ein god reiskap til å forstå landskapsendringar over tid. Strandlinjekurver er også ein nyttar for å datere steinalderlokalitetar innanfor ei gjeve ramme. Ei strandlinjekurve for det gjeldane området er vist på figuren over.

5. Området

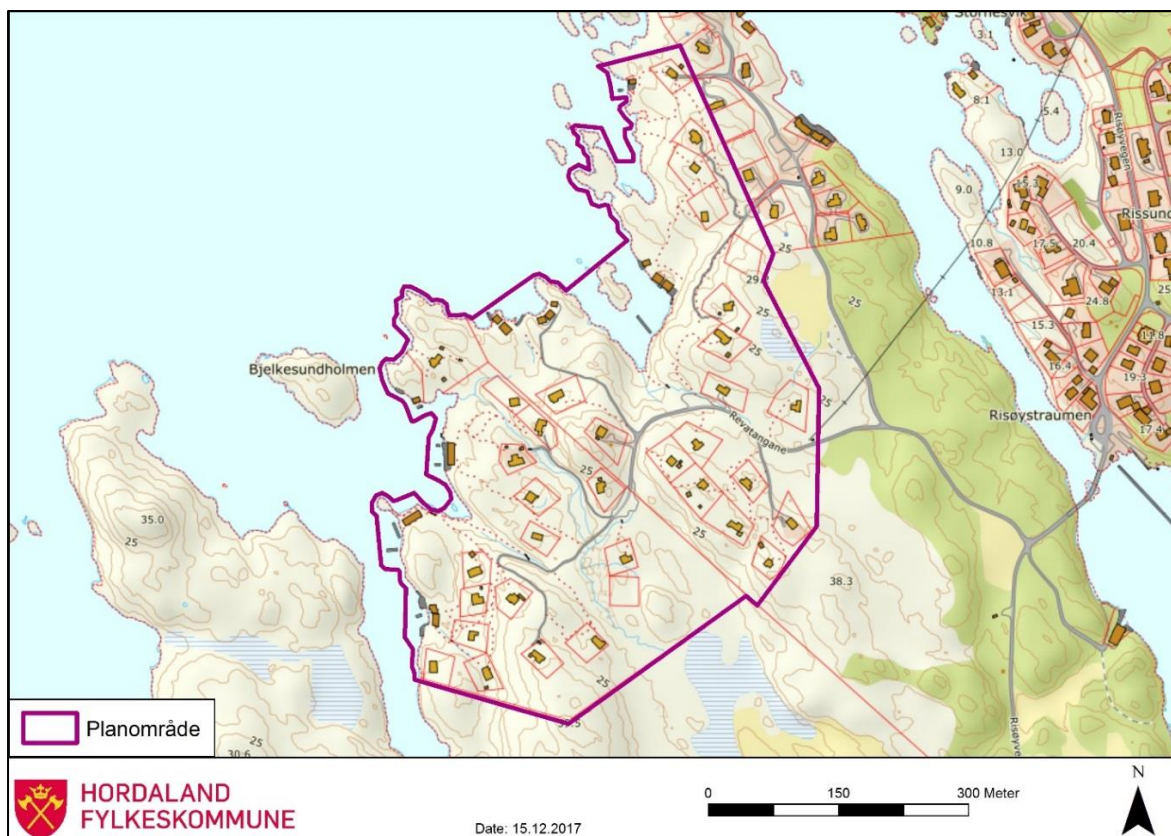
Planområdet for Risøy hyttefelt ligg nord på Risøyna i Lindås kommune. Det aktuelle arealet ligg like vest for Rissundet og sør for Risasjøen. Planområdet består i hovudsak av lyng- og mosekledd knausar og flater, mykje berg er synleg i dagen.

Figur 3: Oversynskart med planområdet innanfor rød sirkel.

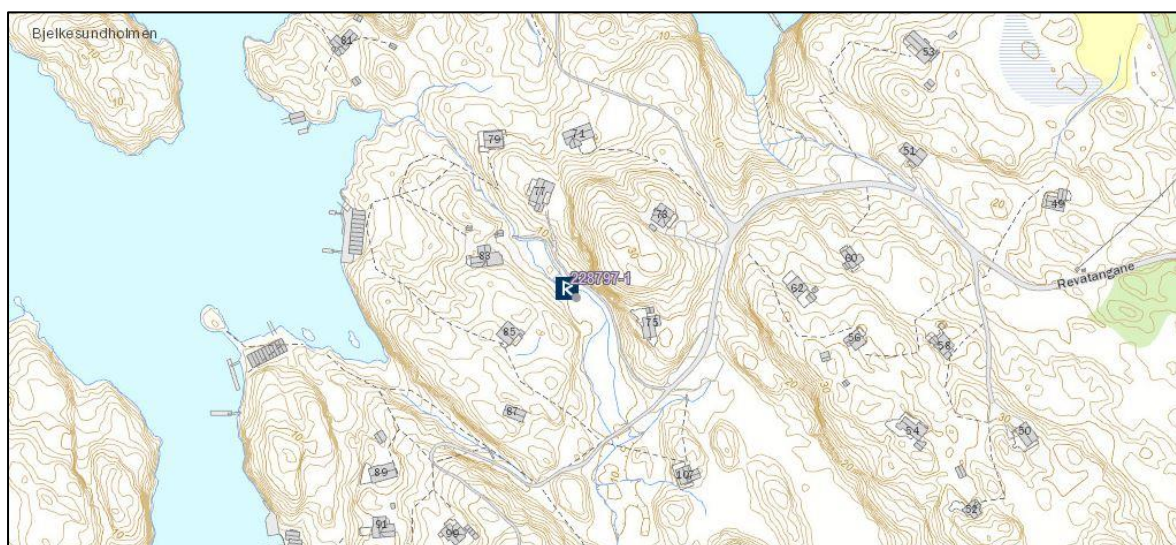
Figur 4: Oversynskart over planområdet.

Figur 5: Kart over planområdet.

6. Tidligere kjende kulturminne i område

Det er ikkje kjend automatisk freda kulturminne innanfor planområdet. Ein lansettforma flatretusjert spiss i flint (B 17301) vart er funne i ein bekk på gnr. 81, bnr. 11 (Askeladden id-nummer 228797). Kartfesting av funnet er basert på tilgjengelege arkivmaterialar og er ikkje nøyaktig (sjå figur 6).

Figur 6: Kart over eit lausfunn i planområdet (etter Askeladden.ra.no).

7. Undersøkinga

Registreringa vart utført i perioden 28. juni til 29. juni 2017 av Robert Stormark, Lars Røgenes og Ailén Moltu Frækhaug. Til saman vart det nytta to dagar i felt, og i den samanhengen vart det grave prøvestikk på lyng- og mosekledd berg og flater på omlag 10-15 m.o.h. Prøvestikka vart grave på dei plassane som vart vurdert å ha høgast potensial for funn av steinalderlokalitetar.

Område generelt er ganske skrint, det er stort sett torv over berg og noko sand i botnen enkelte plassar. Det vart grave 29 prøvestikk totalt, dei fleste stikka vart grave på fire flater i den sørvestlege delen av planområde, kor det var høgast potensial for nye funn. Det vart og grave nokre få prøvestikk lenger nord i planområde. Her er det oppført hytter på flatene med høgast potensial, område er elles veldig skrint. Alle prøvestikka i planområde var funntomme.

**Figur 7: Oversynsbilete over planområdet i NV.
Sett mot NV.**

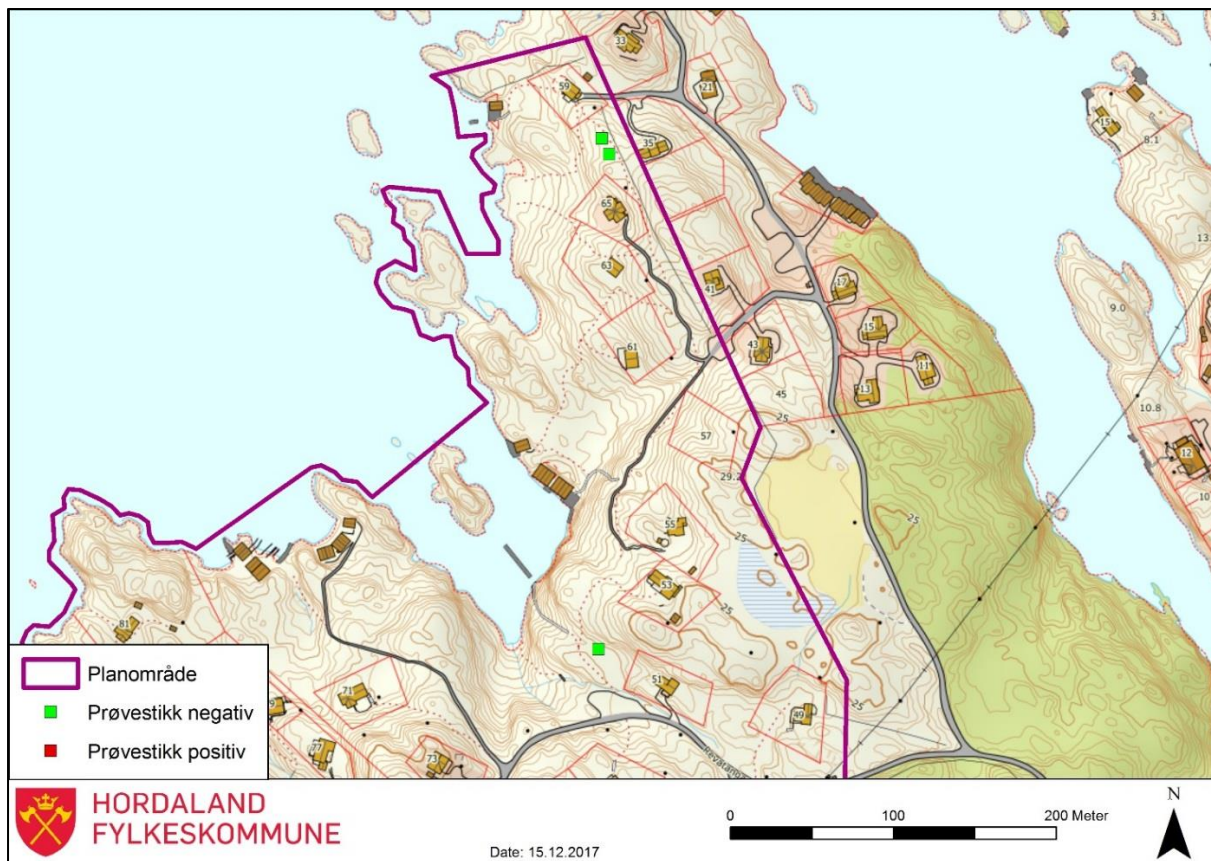
**Figur 8: Oversynsbilete over planområdet i NV.
Sett mot S.**

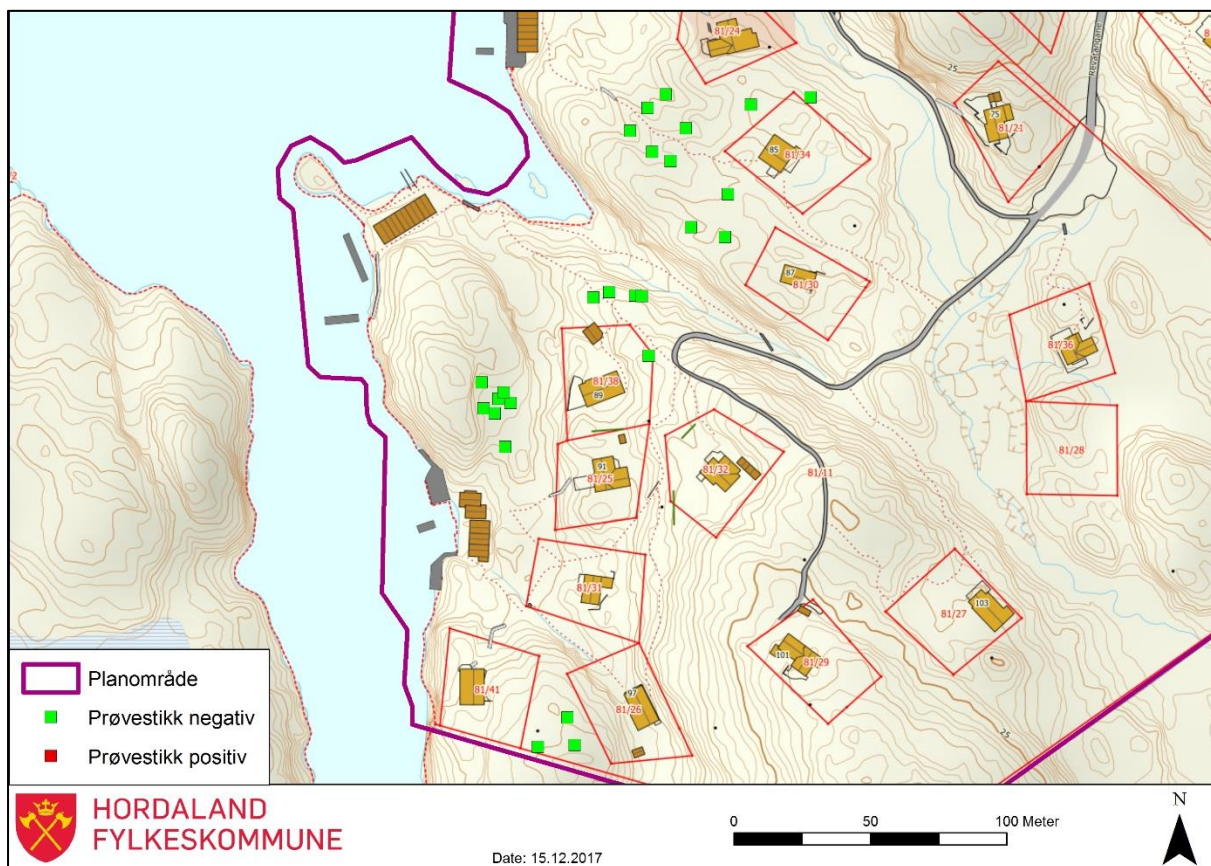
**Figur 9: Oversynsbilete over planområdet i N.
Sett mot NV.**

**Figur 10: Oversynsbilete over planområdet i N.
Sett mot N.**

Figur 11: Kart over prøvestikk i nordlege del av planområdet.

Figur 12: Kart over prøvestikk i sørlege del av planområdet.

8. Konklusjon

Den arkeologiske registreringa på Risøyna i Lindås kommune på gnr. 81 bnr. 49 mfl. vart gjennomført i perioden 28. juni til 29. juni 2017. Det vart ikkje gjort funn som kjem inn under § 4 i kulturminnelova.

Litteratur

Lohne, Ø. S. 2006: *SeaCurve_v1 – Teoretisk beregning av strandforskyvningskurver i Hordaland fra UTM koordinater (MS Excel regneark)*.

Riksantikvaren sin kulturminnedatabase Askeladden (<https://askeladden.ra.no>)

Rommundset, A. 2005: *Strandforskyvning og isavsmelting i midtre Hardanger*.
Masteroppgåve, Geologisk institutt, Universitetet i Bergen.

Vasskog, K. 2006: *Holosen strandforskyvning på sørlige Bømlo*. Masteroppgåve, Geologisk institutt, Universitetet i Bergen

Hordaland fylkeskommune har ansvar for å utvikle hordalandssamfunnet. Vi gir vidaregåande opplæring, tannhelsetenester og kollektivtransport til innbyggjarane i fylket. Vi har ansvar for vegsamband og legg til rette for verdiskaping, næringsutvikling, fritidsopplevingar og kultur.

Som del av eit nasjonalt og globalt samfunn har vi ansvar for å ta vare på fortida, notida og framtida i Hordaland. Fylkestinget er øvste politiske organ i fylkeskommunen.

Hordaland fylkeskommune har ansvar for å utvikle hordalandssamfunnet. Vi gir vidaregåande opplæring, tannhelsetenester og kollektivtransport til innbyggjarane i fylket. Vi har ansvar for vegsamband og legg til rette for verdiskaping, næringsutvikling, fritidsopplevingar og kultur.

Som del av eit nasjonalt og globalt samfunn har vi ansvar for å ta vare på fortida, notida og framtida i Hordaland. Fylkestinget er øvste politiske organ i fylkeskommunen.

Agnes Mowinckels gate 5
Postboks 7900
5020 Bergen

Telefon: 55 23 90 00
E-post: hfk@hfk.no

www.hordaland.no

Agnes Mowinckels gate 5
Postboks 7900
5020 Bergen